

Ebre

TORTOSA, CIUTAT DEL RENAIXEMENT

ANTONI LÓPEZ DAUÍ
Arquitecte i vocal de Cultura
del COAC Ebre

Crònica

El temps retorna (VII). D'inajornable visita i obligat comentari és el conjunt dels Reials Col·legis

La seva condició de ciutat bimil·lenària fa que la Tortosa que veiem avui sigui el resultat de successives superposicions històriques. D'entre aquest enriquidor solatge, em referiré ara al que va tenir lloc al llarg del segle XVI, quan el Renaixement s'havia imposat a tot Europa i aleshores es disposava a engalanar la ciutat.

Un bon grapat d'arquitectures de tall clàssic i, també, un bé de Déu d'exquisits elements mobles són testimonis inequívocs d'aquesta època de renovació cultural i de nous paradigmes filosòfics i artístics. Però, com va arribar aquesta revolució de caire humanista a les nostres contrades? Quins van ser els seus precursors? Des de juliol d'enguany se celebra el 5è centenari del naixement d'Antoni Agustí (arquebisbe de Tarragona) i de Jaume Amigó (rector de Tivissa), mecenes i catalitzador, respectivament, de la introducció a Catalunya del llenguatge arquitectònic del Renaixement. Perquè, mal que els hi pesi a alguns, aquesta fita historicoartística va tenir lloc a la zona del Camp de Tarragona i es va anar estenent de forma efectiva per les comarques de l'Ebre gràcies als mandataris clericals.

La privilegiada ubicació geogràfica de Tortosa -aleshores la cinquena ciutat més poblada de Catalunya- i el dinamisme del seu port marítimoflupal afavoriren la seva puixança comercial dintre de la Corona d'Aragó.

De resultes d'aquesta preeminència urbana germinaria una florida cultural que, a ulls d'ara, esdevé una riquesa patrimonial sense parió; un catàleg d'obres més incomparables que mai si atenem la minsa presència que històricament han tingut les formes del Renaixement a Catalunya. Així, portalades, patis, claustres, capelles i, també, retaules, reixes, mobiliari, pintures, tapissons, indumentària, missals i altres objectes litúrgics constitueixen el còpiol llegat renaixentista que atresora Tortosa.

Tot plegat, signe evident del poderós pols artístic i religiós que

Els Reials Col·legis, la manifestació d'arquitectura civil més important del Renaixement català. FOTO: J. R.

La cita

Exposició i jornades aquest mes de desembre

L'exposició 'El temps retorna- 500 anys del Renaixement a la Catalunya Nova' es podrà visitar, del 5 al 29 de desembre al Centre d'Interpretació del Renaixement (carrer de Sant Domènec, 12) de Tortosa. Es tracta d'una iniciativa del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, l'Escola d'Arquitectura de la URV, i l'Arquebisbat de Tarragona, amb el suport de l'Ajuntament de Tortosa, que vol donar a conèixer com es va desenvolupar l'arquitectura renaixentista a casa nostra ara fa

tot just 500 anys. La inauguració tindrà lloc demà a les 20.30 h. Abans (19.00 h) l'arquitecte Xavier Climent, comissari de les Jornades del Renaixement, i Sandra Bestraten, presidenta de la demarcació de Barcelona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, presentaran la iniciativa. També tindrà lloc la xerrada 'La universitat dominica de Tortosa (1529-1717)', a càrrec d'Enric Querol, professor llicenciat en Filologia Anglesa i doctor en Filologia Espanyola. La següent jornada tindrà lloc el dimecres 11 de desembre, a l'Aula Didàctica del Museu de Tortosa, a partir de les 19.00 h. Hi haurà la xerrada 'Restauració d'un llibre

renaixentista. El cas del Llibre d'albarans (1593-1605) de la Ciutat de Tortosa', a càrrec de Blanca Muñoz, conservadora-restauradora de la Unitat de Conservació Restauració de Béns Culturals de la Diputació de Tarragona; un entremès musical per part de Raül Martínez, i una altra xerrada, en aquest cas de l'historiador Hilari Muñoz, sobre 'El Renaixement a les Terres de l'Ebre: més enllà de Tortosa'. L'última jornada està prevista per al 22 de desembre, amb una actuació de la formació Sons de Pas (11.00 h, al Museu) i una visita guiada als Reials Col·legis, a càrrec del director de Turisme Tortosa, Oriol Segarra (12.00 h).

bategava en aquesta ciutat i que atreia i concentrava nissagues de professionals forans, majoritàriament vinguts des de l'Occitània o des de la Conca de l'Ebre. Una nòmina d'arquitectes, artistes i artesans en un anar i venir per les nostres terres emparats sota l'eclesiàstic mecenatge de bisbes i teòlegs -com ara Baltasar Sorio, Joan Izquierdo o Gaspar Punterprou il·lustrats com per utilitzar l'autoritat i el prestigi de l'antigui-

tat clàssic per tal d'ennobrir la ciutat i reforçar l'educació i la fe del poble.

En aquest sentit, d'inajornable visita i d'obligat comentari és el conjunt edilici dels Reials Col·legis, la manifestació d'arquitectura civil més important del Renaixement a Catalunya. Iniciada com a Estudi dominic l'any 1529, aquesta institució esdevindria amb els anys un avantatjat centre universitari que a les acaballes del segle

XVI excel·lia, pedagògicament, pel seu rigor escolàstic i, artísticament, pel seu grau de correcció envers els models arquitectònics italians en què s'emmirallava. Les seves impressionants portalades semblen sorgides de les pàgines apergaminades dels tractats d'arquitectura clàssica més en voga (Vignola, Serlio, Palladio) que llavors circulaven, de taller en taller, gràcies a la decisiva i democratitzant impremta.

En la de l'església del convent de Sant Domènec, el mestre arquitecte Martín García, àlies Mendoça, s'hi aplicà en reproduir escrupolosament els codis clàssics amb una notòria devoció per la monumentalitat romana. I encara un altre exemple: el pati porxat del Col·legi de Sant Jaume i Sant Maties -peça única a Catalunya- podria haver articulat perfectament les circulacions de tot un palau romà com ara el de la Cancelleria amb el de qui, per cert, guarda una manifesta semblança.

Pel que fa a l'àmbit literari, el Renaixement recuperà un dels gèneres clàssics per excel·lència: el diàleg. D'entre els publicats a Catalunya destaca per la seva innovació i consistència *Los Col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa* on el seu autor, el tortosí Cristòfol Despuig (1510-1574), entrellaça un seguit de reflexions crítiques sobre la realitat del seu temps per boca dels tres interlocutors de l'obra.

Amb tota la raó del món hem proclamat que Tortosa és ciutat del Renaixement. Un eslògan que, més enllà de la Festa estiuenca

LA CAPITAL EBRENC A REIVINDICA, ORGULLOSA, EL LLEGAT D'UNA ÈPOCA EN LA QUAL L'ÉSSER HUMÀ S'ADONÀ QUE PODIA TRIAR EL SEU DESTÍ

que anualment rememora aquesta enlluernadora època, ens hauria de fer rumiar en la capacitat transformadora d'aquell corrent de pensament amarat d'humanisme italià que va vèncer l'immobilisme i les pors medievals. Un torrent d'innovacions tècniques, artístiques i polítiques sense precedents que, ben mirat, conforma el sòlid terreny on es recolzen els fonaments de l'edifici cultural modern.

Per aquest motiu cal celebrar, vulgar i, sobretot, cal fer durar totes aquelles manifestacions artístiques del Renaixement a Catalunya, sovint relegades a l'ombra de l'art gòtic per la historiografia oficial. Com d'altres poblacions que van viure el seu moment de prosperitat econòmica i d'auge demogràfic durant el Cinc-cents, la capital ebrenca del sud-català reivindica, orgullosa, el llegat cultural propiciat per una època en la qual l'ésser humà s'adonà que podia triar el seu destí i, també, que l'univers s'eleva o s'enfonsa per obra i gràcia de la voluntat humana.

De tot plegat se'n parlarà a partir d'aquest 5 de desembre a Tortosa, ciutat del Renaixement, on el temps retorna.